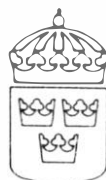

Motion till riksdagen

1988/89Fi:701

av Lars Tobisson m.fl. (m)
Betalningar till och från staten

Mot.
1988/89
Fi701

Under många år har det i moderata motioner föreslagits förenklingar och förbättringar i det statliga betalningssystemet. Dessa förslag har regelmässigt avvisats av riksdagsmajoriteten, men i efterhand har ändå vissa steg tagits i moderniserande riktning.

Som motiv för att avslå de moderata motionskraven har ibland hänvisats till pågående översyns- och utvecklingsarbete inom riksrevisionsverket (RRV). Denna myndighet överlämnade hösten 1988 till regeringen en promemoria angående det statliga betalningssystemet. Däri redovisades en teknisk omläggning, som bör leda till en bättre kassahållning. Vidare belystes frågan hur ersättningen till postgirot för förmedlingen av statliga betalningar skall utformas. Slutligen diskuterades en ökad medverkan av bankerna och bankgirocentralen i denna verksamhet.

Betalningarna till och från staten omfattar mycket stora belopp – över 2 200 miljarder kronor per år. De statliga myndigheterna är därvid i princip skyldiga att använda postgirot eller riksbanken. Postgirot svarar för något mer än hälften av det nämnda beloppet och en helt dominerande del av antalet transaktioner.

Enligt RRV fungerar det nuvarande systemet mindre bra. Det fyller inte moderna kassahållningskrav, samtidigt som servicen till både myndigheter och allmänhet företer brister. Dessa svagheter sammanhänger med att postverket för sin verksamhet ansetts behöva förräntningen av den s.k. float som uppkommer genom att in- och utbetalningarna ligger kvar i postgirot under viss tid. Dessa intäkter kan uppskattas till ca 500 miljoner kr. Några tekniska skäl för att behålla en float av nuvarande omfattning finns inte enligt RRV. Dessutom skulle det innebära fördelar för såväl enskilda myndigheter som allmänheten om bankgirot gavs ett ökat utrymme i den statliga betalningsförmedlingen.

Moderata samlingspartiet ser det som angeläget att privatpersoner och näringsliv har tillgång till snabba och smidiga betalningsformer. Både posten och bankväsendet har under senare år utvecklat sin service. Som exempel kan nämnas att bankerna ger privatpersoner möjlighet att till ett räntebärande konto knyta olika tjänster för betalningsförmedling såsom privatgiro eller sparbanksgiro samt kort för automatiska uttag eller betalning vid köp.

Denna övergång till rationella betalningsformer hämmas emellertid av att staten håller fast vid sina otidsenliga rutiner. Detta är så mycket mera allvarligt som staten gör stora förluster från kassahållningssynpunkt. Det kan ta ända upp till fyra bankdagar, innan en betalning från ett företag eller en

privatperson till en statlig myndighet når sin slutstation – statsverkets checkräkning i riksbanken – och därmed kan reducera statens upplåningsbehov och därav följande räntekostnader. Beräkningar utförda på basis av uppgifter i den statliga utredningen "Rationellare girohantering" (SOU 1979:35) tyder på att statsverkets korta upplåning skulle kunna minska med inemot 5 miljarder kronor per år, om betalningar till statliga mottagare fick gå direkt till riksbanken utan omvägen över postgirot. Räntekostnaderna för statsskulden skulle kunna minska med ca 500 miljoner kronor per år.

Enligt vår mening bör statens betalningssystem fungera så kostnadseffektivt och praktiskt som möjligt. Förutsättningen härför är fri konkurrens mellan olika institut och betalningsformer. Postverket och bankerna skall då åläggas att inleverera inkommande likvider direkt till statsverkets/myndighetens konto i riksbanken. Utbetalningar kan på motsvarande sätt ske genom att erforderligt belopp dras direkt på detta konto på utbetalningsdagen. Med detta system skulle staten spara avsevärda belopp, samtidigt som myndigheter, företag och enskilda bereds tillfälle att fritt välja post- eller bankgiro för sina betalningar.

Postverkets behov av intäkter för att upprätthålla en rikstäckande verksamhet är inget hållbart motiv för att bevara orationella betalningsrutiner. Statens betalningssystem bör utformas så kostnadseffektivt och serviceinriktat som de tekniska förutsättningarna medger. Den viktiga fråga som rör finansieringen av postverksamheten i glesbygd får lösas i annat sammanhang. I en tid, då avreglering och bättre kassahållning är nyckelbegrepp, är det inte rimligt att postgirot får behålla sin sedan 1925 gynnade ställning, när likvärdiga eller bättre betalningsformer finns att tillgå på annat håll. Postgirots monopol vid betalningar till och från staten bör således upphävas.

Ökad användning av bankgirot

Under senare år har det blivit möjligt att vid viss skatteuppbörd göra inbetalningar via bank/bankgiro. Det gäller källskatt (inkomst- och förmögenhetsskatt m.m.) samt arbetsgivaravgift. Riksförsäkringsverkets utbetalningar av barnbidrag, sjukpenning, pensioner m.m. kan också ske genom insättningar direkt på bankkonto. Att detta uppskattas av mottagarna framgår av att de i flertalet fall väljer att utnyttja denna möjlighet.

På andra – ofta närliggande – områden föreligger emellertid inte denna valfrihet. Nedan anges ett antal exempel på betalningar, där möjlighet bör öppnas för betalningar direkt via bank.

Moms och punktskatter borde kunna betalas på samma sätt som källskatt och arbetsgivaravgift, vilket skulle innebära en väsentlig förenkling för många företag och privatpersoner. Det skulle också ge dem fördelar från räntesynpunkt, eftersom inbetalningen då kan göras på förfallodagen direkt från bankkontot i stället för dagen före, vilket nu krävs när överföring måste ske från exempelvis checkkonto till postgirot. Skatteutskottet har i betänkande 1984/85:49 uttalat förståelse för detta önskemål om förenklat inbetalningssätt.

Återbetalning av skatt bör kunna ske direkt till bankkonto. Det gäller återbetalning av moms och punktskatter. Men störst betydelse skulle

förändringen få vid återbäring av inkomstskatt m.m. En utbetalningsavi för överskjutande skatt kan numera lösas in på bankkontor likaväl som på posten. Men utsändningen via posten är en onödig omgång, som leder till extra kostnader för statsverket och ränteförluster för betalningsmottagarna. Större delen av de medel som skatteväsendet i dag betalar till postverket för denna hantering torde kunna inbesparas genom att man övergår till en kontorutin.

Säkerhetsskäl motiverar också en ändring av nuvarande utbetalningsrutiner för skatteåterbäringen. Detta understryks av brottsförebyggande rådet, som i sina båda utredningsrapporter om ökat skydd för värdetransporter (BRÅ PM 1979:1 och 1983:2) framhåller att kontantlösa betalningsrutiner bör användas i ökad omfattning. I fråga om skatteåterbäringen framhåller rådet följande (PM 1983:2, s. 19):

Nuvarande utbetalningssystem innebär att stora kontanta värdemängder upplagras och hanteras. Återbetalningen av överskjutande skatt är den största punktutbetalningen årligen. Post och banker rekvirerar då mycket stora summor från riksbanken vilka sprids över landet under loppet av någon vecka.

Antalet löne- och pensionskonton i bankerna som är tillgängliga för automatiska betalningar av detta slag utgör drygt 5 miljoner, vartill kommer drygt 1 miljon postgirokonton. Förutsättningarna för ökad användning av kontantlösa betalningsrutiner är därför mycket goda. Tillgång till ett rationellt och säkert utbetalningssystem finns. Detta måste utnyttjas bättre än vad som är fallet i dag.

Om den skattskyldige i samband med självdeklarationen anger ett postgiro/bankkontonummer, kan eventuellt förekommande överskjutande skatt utbetalas direkt till detta. Denna metod – som tillämpas i Finland med gott resultat – sparar tid, är betydligt säkrare och torde dessutom få en viss spärstimulerande effekt.

Deklarationsblanketter bör således från 1990 innehålla en ruta för uppgivande av kontonummer, dit vederbörande skattemyndighet åtar sig att sända eventuell överskjutande skatt. Ett alternativ kan vara att betalningsmottagaren ger sin bank i uppdrag att uppbära eventuell skatteåterbäring och sätta in beloppet på hans/hennes konto på samma sätt som sker beträffande barnbidrag m.m.

Uppbörd av studiemedelsavgift via bankernas autogiro skulle medföra större effektivitet för centrala studiestödsnämnden och staten, samtidigt som servicen och säkerheten ökar för låntagarna. Den möjlighet till försöksverksamhet som öppnats på detta område bör snarast utnyttjas med sikte på införande av en permanent ordning. Även räntor och amorteringar på *statliga bostadslån* bör kunna betalas på detta sätt.

Betalningar från staten bör mer allmänt kunna avregleras. Övergången till kontoutbetalningar av pensioner, sjukersättningar och barnbidrag torde ha medfört en besparing för staten på ca 30 miljoner kronor per år, och dessutom blir det säkrare och bekvämare för mottagarna. Det är därför angeläget att andra statliga förvaltningar som gör utbetalningar kan följa efter. Det gäller t.ex. överföringen av landstings- och kommunalskattebidragen från länskattemyndigheterna.

Möjligheter föreligger numera för staten att utbetala löner, barnbidrag, pensioner m.m. via annan bank än PKbanken. Överläggningar har också förts med andra banker om en flyttning av betalningsuppdraget. Trots att staten därvid erbjöds fördelaktigare villkor, träffades nytt avtal med PKbanken. Med hänsyn till de besparingsmöjligheter som ett anbudsförfarande skulle medföra, bör regeringen uppdra åt statens löne- och pensionsverk att i föreskriven ordning föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringar till kontohavare i andra banker än PKbanken.

Sedan 1987 har PKbanken inte längre monopol på förvaltningen av postverkets likvida medel. Därmed har ett gammalt moderat krav gått i uppfyllelse. Den gamla ordningen framstod som allt mera stötande, efterhand som PKbanken likställdes med andra storbanker och t.o.m. partiellt privatiserades. Förändringen har dessutom gett postverket möjlighet att tillgodogöra sig de finansiella intäkter som tidigare tillföll PKbanken.

I samband med att postverket övertog förvaltningen av sina likvida medel fattades emellertid beslut i vissa andra frågor beträffande postens verksamhet, där vi företräder en annan uppfattning.

Postverket gavs, i enlighet med förslag från regeringen (prop. 1986/87:100 bilaga 1), bl.a. rätt att betala ränta till vissa postgirokonton och medge viss övertrasseringsrätt. Dessa möjligheter vidgar postgirots tidigare uppgift att enbart förmedla betalningsuppdrag till att också bedriva viss bankverksamhet. Redan den tidigare ordningen, som innebar att ränta endast gavs på juridiska personers konton, stod i strid med 1973 års riksdagsbeslut, enligt vilket vid PKbankens tillkomst endast den del av postgirorelsen som inte var räntebärande skulle stanna kvar inom postverket. Den senare förändringen genomfördes av postverket 1980 utan att regeringen eller riksdagen godkände detta.

Grundsynen att bankverksamhet inte får utvecklas inom postverket kräver att 1973 års principer upprätthålls samt att således postgirot inte på egen räkning får ge inlåningsränta till några som helst kunder och att någon övertrasseringsrätt inte får tillåtas. Riksdagens beslut våren 1987 bör därför ändras.

I årets budgetproposition återkommer regeringen till frågan om förvaltningen av postverkets likvida medel (prop. 1988/89:100, bil. 1). Det föreslås att postverkets möjligheter att placera sina likvida medel skall vidgas utöver inlåningsräkning i bank och "guldkantade" värdepapper och att regeringen skall bemyndigas att besluta om sådana ändringar.

Vi kan i och för sig tänka oss att postverket kan ges vidgade placeringsmöjligheter. Men vi är inte beredda att ge regeringen handlingsfrihet på denna punkt så länge de ovan påtalade överskridandena av gränslinjen mot bankverksamhet kvarstår. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag såväl i dessa avseenden som beträffande nya riktlinjer för placeringsverksamheten.

Hemställan

Mot. 1988/89
Fi701

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att postgirots gynnade ställning vid statliga betalningar bör upphävas,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om snabbare överföring till och från riksbanken av statens betalningar,
3. att riksdagen begär att regeringen ändrar bestämmelserna om inbetalning och återbetalning av mervärdeskatt och punktskatter så att sådan betalning kan ske via bank,
4. att riksdagen begär att regeringen framlägger förslag om utbetalning av överskjutande skatt i enlighet med vad som i motionen anförts,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande uppbörd av studiemedelsavgift och betalningar på statliga bostadslån,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betalningar från staten,
7. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt statens löne- och pensionsverk att föranstalta om upphandling avseende förmedling av statliga löner, pensioner och utfallande belopp på grupplivförsäkringar till kontohavare i andra banker än PKbanken,
8. att riksdagen avslår prop. 1988/89:100, bilaga 1, punkt 4 och begär nytt förslag till riktlinjer för postverkets förvaltning av sina likvida medel i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 11 januari 1989

Lars Tobisson (m)

Rune Rydén (m)

Filip Fridolfsson (m)

Knut Wachtmeister (m)

Inger René (m)

Anders Andersson (m)

